

Klinisyen Hemşirelerde COVID-19 Korkusu ve Mesleğe Bağlılık Düzeyinin Belirlenmesi

Determining the Fear of COVID-19 and the Level of Professional Commitment in Clinician Nurses

Merve Çayır Yılmaz¹ Neşe Uysal¹

¹ Amasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Amasya, TÜRKİYE

Geliş tarihi/ Date of receipt: 25/02/2021

Kabul tarihi/ Date of acceptance: 06/07/2021

© Ordu University Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Turkey, **Published online:** 26/12/2021

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, klinisyen hemşirelerdeki COVID-19 korkusunu ve mesleğe bağlılık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırma Türkiye genelinde çalışan 86 hemşire ile yürütülmüştür. Araştırma verileri online ortamda, Tanıtıcı Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Veriler Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi, bağımsız t testi, tek tönü varyans analizi, Pearson ve Spearman Korelasyon analizleri kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: Klinisyen hemşirelerde COVID-19 Korkusu Ölçeği puan ortalaması 20.01±6.91, Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği puan ortalaması 68.02±12.88 olarak bulunmuştur. COVID-19 korku düzeyinin kadınlarda anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Mesleğe bağlılığın alt boyutlarından "Çaba Gösterme İstekliliği"nin kadınlarda ve çocuk sahibi olanlarda, mesleğe bağlılık toplam puanlarının ise çocuk sahibi olanlarda anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0.05). COVID-19 korkusu ölçeği puan ortalaması ile "Çaba Gösterme İstekliliği" puan ortalaması arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki olduğu (p<0.05) ancak COVID-19 korkusu ölçeği puan ortalaması ile Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (p>0.05).

Sonuç: Klinisyen hemşirelerdeki COVID-19 korkusu ve mesleğe bağlılığın orta düzeyde olduğu, COVID-19 korkusunun mesleğe bağlılığı etkilemediği saptanmıştır. Hemşirelerin pandemi sürecinde yaşadıkları korku ve diğer psikolojik sorunların, mesleğe bağlılığa etkisini belirlemeye yönelik daha büyük gruplarda çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Koronavirüs, hemşirelik, korku, mesleğe bağlılık

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to determine the fear of COVID-19 and the level of professional commitment in clinician nurses. **Methods:** This descriptive and cross-sectional research was carried out with 86 nurses working in Turkey. The research data were collected online using the Introductory Information Form, the Fear of COVID 19 Scale and the Commitment to Profession in Nursing Scale. Data were evaluated using Mann-Whitney U test, Kruskal Wallis test, independent t test, one-way analysis of variance, pearson and sperman correlation analysis.

Results: The mean score of the Fear of COVID-19 Scale in clinician nurses was 20.01±6.91, and the mean score for the Nursing professional Commitment Scale was 68.02±12.88. It was found that the level of COVID-19 fear was significantly higher in women. "Willingness to Effort", one of the sub-dimensions of professional commitment, is higher in women and those who have children. In addition, it was determined that the total scores of commitment to the profession were significantly higher in those who had children (p<0.05). There is a weak positive correlation between the mean score of the fear of COVID-19 scale and the mean score of the "Willingness to Effort" (p<0.05), but there is no significant relationship between the mean score of the fear of COVID-19 scale and the mean score of the Nursing Professional Commitment Scale. (p> 0.05).

Conclusion: The fear of COVID-19 and professional commitment in clinician nurses is moderate, and the fear of COVID-19 did not affect the commitment to the profession. It is recommended to carry out studies in larger groups to determine the effect of fear and other psychological problems experienced by nurses during the pandemic process on their commitment to the profession.

Keywords: Coronavirus, nursing, fear, professional commitment

ORCID IDs of the authors: MÇY: 0000-0002-8576-4127; NU: 0000-0002-9697-8227

Sorumlu yazar/Corresponding author: Dr. Öğr. Üyesi Merve Çayır Yılmaz

Amasya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Amasya, TÜRKİYE

e-posta/e-mail: mervehemsiire@hotmail.com

Atf/Citation: Çayır Yılmaz M, Uysal N. (2021). Klinisyen hemşirelerde COVID-19 korkusu ve mesleğe bağlılık düzeyinin belirlenmesi. Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi, 4(3), 316-325. DOI: 10.38108/ouhcd.886634

Giriş

Koronavirüs hastalığı 2019 (COVID-19), ilk olarak Aralık 2019'da Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkmıştır. Çin'in dışındaki diğer Asya ülkeleri, Avrupa, Amerika, Afrika ve Avustralya kıtalarına da yayılmış olan hastalık, hızla insandan insana bulaşmaya devam etmiştir. Günümüzde COVID-19'a bağlı hasta ve ölüm sayıları milyonlara ulaşmıştır (Lai ve ark., 2020; World Health Organization, 2021).

COVID-19'un hızla yayılması insan sağlığı için ciddi bir tehdit oluşturmakta ve dünya çapında halk sağlığını, küresel iletişimi ve ekonomik sistemleri ciddi şekilde etkilemektedir. COVID-19 gibi bulaşıcı hastalıkların salgınları sırasında ve özellikle hastalığın henüz kontrol altına alınmadığı dönemlerde gelişen hızlı değişiklikler toplumda belirsizlik, kaygı ve paniğe sebep olmaktadır (Chen ve ark., 2020). Bu süreçte özellikle sağlık hizmeti sunucuları, hasta bireylerle temasın ve enfeksiyon riskinin yüksek olduğu stresli ortamlarda çalışmaya devam etmektedir (Vindegard ve Benros, 2020).

Pandemi sürecinde önemli roller üstlenen sağlık profesyonellerinden biri olan hemşireler, bulaşıcı hastalıkların yayılımını kontrol etme, izolasyon önlemlerini uygulama, bireylere doğrudan bakım sağlama gibi çoklu sorumlulukları yerine getirmektedir. COVID-19 koşulları altında çalışan, özellikle COVID-19 hastalarına doğrudan bakım sağlayan, hastalığa yakalanan veya karantina-izolasyon uygulamaları içerisinde görev alan hemşireler enfeksiyon riski, iş ve özel yaşam ile ilgili endişe, korku ve zihinsel-psikolojik sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadır (Chen ve ark., 2020; Lai ve ark., 2020; Vindegard ve Benros, 2020; Wu ve ark., 2020).

Korku, pandeminin psikolojik yönlerinden biri olup hayatta kalmak için temel olan ve potansiyel olarak tehdit edici olaylara yanıt olarak gelişen bir savunma mekanizmasıdır. Korku, kronik veya orantısız olduğunda zararlı hale gelerek çeşitli psikolojik sorunların gelişimine sebep olmaktadır. Bir pandemide korku, sağlıklı bireylerde anksiyete ve stres seviyelerini arttırırken, psikiyatrik bozukluğu olan bireylerde mevcut semptomların şiddetini arttırmaktadır (Bakioğlu ve ark., 2020; Ornell ve ark., 2020; Pakpour ve Griffiths, 2020). Hemşirelerdeki korku ise artan psikolojik sıkıntı, daha düşük iş tatmini, azalan sağlık algısı ve işten ayrılma niyetinde artış ile ilişkilendirilmektedir (De los Santos ve Labrague, 2020; Irshad ve ark., 2020; Labrague ve de Los Santos, 2020) Hemşirelerin korku düzeylerini bilmek, eğitim ve önleme

programları gibi destek uygulamalara ihtiyacın olup olmadığını ve eğer ihtiyaç varsa desteğin ne şekilde gerçekleştirileceğini belirlemek adına önemlidir (Pakpour ve Griffiths, 2020). Tüm sağlık çalışanları gibi hemşirelerin refahı ve duygusal dayanıklılığı, COVID-19 pandemisi sürecindeki temel sağlık hizmetlerinin sürdürülebilmesi ve aynı zamanda hemşirelerin uygulamaları ve mesleğe bağlılıkları için gereklidir (Wu ve ark., 2020).

Hemşirelikte mesleğe bağlılık; bir hemşirenin mesleğinin sahip olduğu değerlere inanması ve kabul etmesi, mesleği için çaba göstermesi, kendini mesleki anlamda geliştirmeye istek duyması ve mesleği icra etme konusunda kararlı olmasıdır (Benligiray ve Sönmez, 2011). Hemşirelerin mesleki bağlılıkları iş doyumuna, öz-yeterliliğe, işe devam etme durumuna, hasta güvenliğine ve bakımın kalitesine doğrudan etki etmekte olup mesleki bağlılığa etki eden faktörleri belirlemek önemlidir (Chang ve ark., 2019; Hsu ve ark., 2015; Mersin ve ark., 2020; Tsai ve ark., 2014).

Olağanüstü bir durum olan COVID-19 pandemisi pek çok kişide korku uyandırmakta olup yaşanan korkunun değerlendirilmesi, gelişebilecek psikolojik sorunlara yönelik tedbirlerin alınması açısından önemlidir (Pakpour ve Griffiths, 2020). Hasta bireylerle doğrudan temas halinde olmaları nedeniyle yüksek riskli grupta yer alan hemşirelerin korku düzeylerinin değerlendirilmesi, korkunun yönetimi ve psikolojik refahın sürdürülebilmesi için gereklidir. Dünyada ve ülkemizde hemşirelerin COVID-19 korkularını (De los Santos ve Labrague, 2020; Hu ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Kackin ve ark., 2020; Kang ve ark., 2020; Khattak ve ark., 2020; Labrague ve de Los Santos, 2020; Saleem ve ark., 2020; Tayyib ve Alsolami, 2020) ve mesleğe bağlılıklarını belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmış olup (Barutcu ve Ergin, 2017; Chang ve ark., 2019; Dönmez ve Karakuş, 2019; Guerrero ve ark., 2017; Mersin ve ark., 2020; Ten Hoeve ve ark., 2020), COVID-19 korkusunun mesleğe bağlılığa etkisinin incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırma, klinisyen hemşirelerdeki COVID-19 korkusunu ve mesleğe bağlılık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmış olup bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Klinisyen hemşirelerin COVID-19 korku düzeyleri nasıldır ve etkileyen faktörler nelerdir?

2. Klinisyen hemşirelerin mesleğe bağlılık düzeyleri nasıldır ve etkileyen faktörler nelerdir?

3. Klinisyen hemşirelerin COVID-19 korkuları ile mesleğe bağlılık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Tasarımı

Bu araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Türkiye’de çalışan klinisyen hemşireler, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırma verileri 15 Ağustos-5 Ekim 2020 tarihleri arasında rastgele olmayan örnekleme metotlarından kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama sürecinde 350 hemşireye katılım daveti gönderilmiş olup, araştırmaya katılmayı kabul eden 86 hemşire araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Kliniklerde çalışan ve araştırmaya katılıma onay veren hemşireler araştırmaya dahil edilmiş olup, klinik dışı çalışan ve araştırmaya katılıma onay vermeyen hemşireler araştırma dışı bırakılmıştır.

Verilerin toplanması

Veriler Ağustos-Ekim 2020 tarihleri arasında online anketin hemşirelere ulaştırılması ile toplanmıştır. Katılımcılar anketi bir web sitesi bağlantısını açabilen bilgisayar veya akıllı telefon aracılığıyla doldurmuştur. Online anket katılımcılara araştırmanın amacı, verilerin gizlilik esasına dayalı olarak sunulacağı ve araştırmaya katılımın gönüllük esasına bağlı olduğunu içeren bir davet mektubu ile gönderilmiştir. Anketin başlangıcında araştırmaya katılıma onay verme ile ilgili bir madde yer almış olup, katılıma onay veren hemşireler araştırmaya veri sağlamıştır.

Verilerin toplanmasında; Tanıtıcı Bilgi Formu, COVID-19 Korkusu Ölçeği ve HMBÖ kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Bu form konu ile ilgili çalışmalar (Benligiray ve Sönmez, 2011; Hu ve ark., 2020; Tayyib ve Alsolami, 2020) esas alınarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Formda hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine (yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu vb.) ve mesleki yaşamlarına ilişkin (çalışılan klinik, mevcut klinikteki çalışma süresi, son bir aydaki fazla mesai saati vb.) 10 sorudan oluşmaktadır.

COVID-19 Korkusu Ölçeği

COVID-19 korkusunu belirlemek için, Ahorsu ve ark. (2020) tarafından geliştirilen COVID-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ)’nin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Bakioğlu, Korkmaz ve Ercan (2020) tarafından yapılmıştır. Ölçek 7 madde ve tek boyuta

sahip olup 5’li likert tiptedir. Ölçeğin tüm maddelerinden alınan toplam puan bireyin yaşadığı COVID-19 korku düzeyini göstermektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 7 ile 35 arasında değişmekte olup, alınan yüksek puan COVID-19 korkusunun yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışmasında 0.88’dir (Bakioğlu ve ark., 2020). Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.90’dır.

Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği

Hemşirelerin mesleğe bağlılık düzeylerinin belirlenmesi için, Lu, Chiou ve Chang (2000) tarafından geliştirilen Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği (HMBÖ)’nin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Çetinkaya ve ark. (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 4’lü likert tipte, 26 madde ve üç alt boyuta (çaba gösterme istekliliği, meslek üyeliğini sürdürme, hedef ve değerlere inanç) sahiptir. Ölçeğin 9 maddesi ters puanlanmaktadır. Ölçeğin tümünden alınabilecek puanlar 26-104 arasında, “çaba gösterme istekliliği” alt boyutundan alınabilecek puanlar 13-52 arasında, “meslek üyeliğini sürdürme” alt boyutundan alınabilecek puanlar 8-32 arasında, “hedef ve değerlere inanç” alt boyutundan alınabilecek puanlar 5-20 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan hemşirelerin mesleğe bağlılıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışmasında 0.90’dır (Çetinkaya ve ark., 2015). Bu araştırmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.88’dir.

Verilerin analizi: Veriler Statistical Package for Social Science (SPSS) 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin normallik dağılımlarının belirlenmesinde Shapiro Wilk testi kullanılmış olup, HMBÖ “Hedef ve Değerlere İnanç” alt boyutu hariç tüm değişkenlerin normal dağılıma sahip olduğu belirlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, ortanca, minimum, maximum değerlerin yanı sıra Mann-Whitney U testi, Kruskal Wallis testi, bağımsız t testi, tek tönü varyans analizi, pearson ve spearman korelasyon analizleri kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Hemşirelerin yaş ortalaması 30.06 ± 7.61 olup %65.12’si 20-31 yaş aralığındadır. Hemşirelerin %73.3’ü kadın, %50’si bekar, % 62.80’i çocuk sahibi değil, %75.60’ı önlisans/lisans mezunu, %53.50’si 0-5 yıllık çalışma süresine sahip,

%55.80'i pandemi kliniklerinde çalışmakta, %54.65'inin ise bulunduğu klinikteki çalışma süresi 1 yıldan daha fazladır. Son bir aydaki fazla mesai saatinin hemşirelerin %50'sinde 1-40 saat aralığında olduğu ve %76.7'sinin çalıştıkları klinikteki hemşire sayısını yetersiz bulduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo1. Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımları (n=86)

Tanıttıcı Özellikler	n (%)
Yaş	
20-31 yaş	56 (65.12)
32-43 yaş	23 (26.74)
44-55 yaş	7 (8.14)
Cinsiyet	
Kadın	63 (73.30)
Erkek	23 (26.70)
Medeni Durum	
Evli	43 (50.00)
Bekar	43 (50.00)
Çocuk Sahibi Olma Durumu	
Evet	32 (37.20)
Hayır	54 (62.80)
Eğitim Düzeyi	
Lise	8 (9.30)
Önlisans/Lisans	65 (75.60)
Yüksek lisans/Doktora	13 (15.10)
Çalışma Süresi	
0-5 yıl	46 (53.50)
6-10 yıl	19 (22.00)
11-15 yıl	9 (10.50)
16 yıl ve üzeri	12 (14.00)
Çalıştığı klinik	
Pandemi klinikleri	48 (55.80)
Diğer klinikler	38 (44.20)
Mevcut klinikteki çalışma süresi	
1 aydan daha az	7 (8.15)
1-6 ay	12 (13.95)
7 ay-1 yıl	20 (23.25)
1 yıldan daha fazla	47 (54.65)
Son bir aydaki fazla mesai saati	
Fazla mesai yapmayan	17 (19.80)
1-40	43 (50.00)
41-80	15 (17.40)
81 ve üzeri	11 (12.80)
Klinikteki hemşire sayısını yeterli bulma durumu	
Yeterli	20 (23.30)
Yetersiz	66 (76.70)

Hemşirelerin KKÖ toplam puan ortalaması 20.01±6.91 bulunurken, HMBÖ toplam puan ortalaması 68.02±12.88, “Çaba Gösterme

İstekliliği” alt boyut puan ortalaması 32.90±8.15, “Meslek Üyeliğini Sürdürme” alt boyut puan ortalaması 21.13±5.77 ve “Hedef ve Değerlere İnanç” alt boyut puan ortalaması 13.97±3.05 olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin KKÖ ve HMBÖ puan ortalamaları

	Min	Max	$\bar{X}$	SS	
KKÖ toplam puanı	7.00	35.00	20.01	6.91	
HMBÖ alt boyutları	Çaba gösterme istekliliği	13.00	52.00	32.90	8.15
	Meslek üyeliğini sürdürme	8.00	32.00	21.13	5.77
	Hedef ve değerlere inanç	5.00	20.00	13.97	3.05
HMBÖ toplam	30.00	96.00	68.02	12.88	

HMBÖ: Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği; KKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği; Min: Minimum; Max: Maximum; $\bar{X}$: Ortalama; SS: Standart sapma

Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile KKÖ puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin veriler Tablo 3’de yer almaktadır. Hemşirelerin yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, eğitim düzeyi, çalışma süresi, çalışılan klinik, mevcut klinikteki çalışma süresi, son bir aydaki fazla mesai saati ve klinikteki hemşire sayısını yeterli bulma durumu ile KKÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Cinsiyet ile KKÖ puanları arasında anlamlı bir fark saptanmış olup, COVID-19 korku düzeyinin kadınlarda daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile HMBÖ puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin veriler değerlendirildiğinde; hemşirelerin yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma süresi, çalışılan klinik, mevcut klinikteki çalışma süresi, son bir aydaki fazla mesai saati ve klinikteki hemşire sayısını yeterli bulma durumu ile HMBÖ alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Cinsiyet ile HMBÖ “Çaba Gösterme İstekliliği” alt boyut puanları arasında anlamlı bir fark saptanmış olup, “Çaba Gösterme İstekliliği” alt boyut puanlarının kadınlarda daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Çocuk sahibi olan hemşirelerin HMBÖ “Çaba Gösterme İstekliliği” alt boyut puanları ve toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile KKÖ ve HMBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=86)

Tanıtıcı Özellikler	KKÖ	HMBÖ			
		Çaba Gösterme İstekliliği	Meslek Üyeliğini Sürdürme	Hedef ve Değerlere İnanç	HMBÖ Toplam Puanı
	$\bar{X}\pm SS$	$\bar{X}\pm SS$	$\bar{X}\pm SS$	Median (Min-Max)	$\bar{X}\pm SS$
Yaş					
20-31 yaş	19.91±7.27	32.07±8.30	20.91±5.68	14.00 (8.00-20.00)	67.23±12.77
32-43 yaş	20.30±5.79	35.04±8.08	22.39±5.92	14.00 (5.00-19.00)	71.00±14.13
44-55 yaş	19.85±8.21	32.57±6.72	18.85±5.92	13.00 (8.00-17.00)	65.57±8.34
Test İstatistiği	F= 0.028 p= 0.973	F= 1.092 p= 0.340	F= 1.136 p= 0.326	KW= 1.093 p= 0.579	F= 0.970 p= 0.383
Cinsiyet					
Kadın	21.20±6.66	33.96±7.81	21.20±5.49	14.00 (5.00-20.00)	69.34±13.32
Erkek	16.73±6.62	30.00±8.52	20.95±6.59	14.00 (8.00-19.00)	64.39±11.04
Test İstatistiği	t= 2.754 p= 0.007*	t= 2.035 p= 0.045*	t= 0.177 p= 0.860	U= 654.000 p= 0.488	t= 1.594 p= 0.115
Medeni Durum					
Evli	21.02±6.35	33.83±7.90	21.02±6.20	15.00 (5.00-19.00)	69.02±14.06
Bekar	19.00±7.35	31.97±8.38	21.25±5.37	14.00 (8.00-20.00)	67.02±11.67
Test İstatistiği	t= 1.364 p= 0.176	t= 1.059 p= 0.293	t= -0.186 p= 0.853	U= 833.500 p= 0.428	t= 0.718 p= 0.475
Çocuk Sahibi Olma Durumu					
Evet	20.96±5.89	35.25±8.04	22.50±5.59	14.50 (8.00-19.00)	72.09±12.71
Hayır	19.44±7.44	31.51±7.96	20.33±5.77	14.00 (5.00-20.00)	65.61±12.48
Test İstatistiği	t= 0.989 p= 0.326	t= 2.092 p= 0.039*	t= 1.701 p= 0.093	U= 783.500 p= 0.469	t= 2.312 p= 0.023*
Eğitim Düzeyi					
Lise	20.25±8.36	32.12±7.41	19.62±4.74	14.00 (10.00-20.00)	65.75±12.64
Önlisans/Lisans	20.09±7.02	33.27±7.76	20.86±5.71	14.00(8.00-19.00)	68.33±12.62
Yüksek lisans/Doktora	19.46±5.79	31.53±10.68	23.46±6.41	14.00 (5.00-18.00)	67.84±15.12
Test İstatistiği	F= 0.049 p= 0.952	F= 0.282 p= 0.755	F= 1.416 p= 0.248	KW= 0.393 p= 0.821	F= 0.142 p= 0.868
Çalışma Süresi					
0-5 yıl	20.56±7.39	32.08±8.79	20.80±6.03	14.00 (8.00-20.00)	66.78±13.50
6-10 yıl	18.36±5.12	32.47±5.90	22.10±4.24	16.00 (8.00-18.00)	69.57±10.10
11-15 yıl	17.44±6.65	36.66±9.92	20.66±7.08	12.00 (9.00-19.00)	70.55±16.34
16 yıl ve üzeri	22.41±7.22	33.91±7.27	21.25±6.35	13.50 (5.00-18.00)	68.41±12.64
Test İstatistiği	F= 1.373 p= 0.257	F= 0.868 p= 0.461	F= 0.244 p= 0.865	KW= 4.144 p= 0.246	F= 0.346 p= 0.792
Çalıştığı klinik					
Pandemi klinikleri	20.41±6.95	32.68±8.13	20.06±5.63	14.00 (5.00-20.00)	66.79±14.48
Diğer klinikler	19.50±6.91	33.18±8.27	22.50±5.72	14.00 (8.00-18.00)	69.57±10.51
Test İstatistiği	t= 0.609 p= 0.544	t= -0.279 p= 0.781	t= -1.978 p= 0.051	U= 871.000 p= 0.719	t= -0.996 p= 0.322
Mevcut klinikteki çalışma süresi					
1 aydan daha az	18.00±9.76	32.08±8.79	2.28±5.08	14.00 (12.00-18.00)	72.28±6.15
1-6 ay	22.33±5.83	32.47±5.90	18.75±5.52	13.50 (8.00-17.00)	61.58±16.18
7 ay-1 yıl	20.40±7.34	36.66±9.92	19.55±4.53	14.00 (9.00-20.00)	68.30±10.74
1 yıldan daha fazla	19.55±6.56	33.91±7.27	22.25±6.19	14.00 (5.00-19.00)	68.91±13.30
Test İstatistiği	F= 0.732 p= 0.536	F= 0.868 p= 0.461	F= 1.930 p= 0.131	KW= 3.026 p= 0.388	F= 1.349 p= 0.264

Tablo 3. (Devam) Hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile KKÖ ve HMBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=86)

Tanıtıcı Özellikler	KKÖ X̄±SS	HMBÖ			
		Çaba Gösterme İstekliliği	Meslek Üyeliğini Sürdürme	Hedef ve Değerlere İnanç	HMBÖ Toplam Puanı
		X̄±SS	X̄±SS	Median (Min-Max)	X̄±SS
Son bir aydaki fazla mesai saati					
Fazla mesai yapmayan	21.70±6.84	35.29±8.19	22.41±5.47	16.00 (8.00-19.00)	72.47±13.04
1-40	18.67±6.70	32.18±7.85	20.16±5.30	14.00 (5.00-18.00)	65.67±11.60
41-80	20.26±7.16	34.60±5.70	21.66±6.45	15.00 (8.00-19.00)	71.06±13.47
81 ve üzeri	22.27±7.21	29.72±11.19	22.27±7.07	14.00 (8.00-20.00)	66.18±15.6
Test İstatistiği	F= 1.290 p= 0.283	F= 1.390 p= 0.252	F= 0.864 p= 0.463	KW= 4.699 p= 0.195	F= 1.533 p= 0.212
Klinikte çalışan hemşire sayısının yeterliliği					
Yeterli	21.95±5.78	33.90±8.21	20.40±4.42	15.00 (8.00-19.00)	69.00±11.98
Yetersiz	19.42±7.15	32.60±8.17	21.36±6.13	14.00 (5.00-20.00)	67.72±13.22
Test İstatistiği	t= 1.441 p= 0.153	t= 0.620 p= 0.537	t= -0.652 p= 0.516	U= 552.000 p= 0.266	t= 0.385 p= 0.701

HMBÖ: Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği; KKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği; Min: Minimum; Max: Maximum; X̄: Ortalama; SS: Standart sapma; F: One-Way ANOVA; KW: Kruskal-Wallis; t: Independent Samples T; U: Mann Whitney U; (*) p<0.05 anlamlı

Hemşirelerdeki COVID-19 korkusu ile mesleğe bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur. KKÖ puan ortalamaları ile HMBÖ “Çaba Gösterme İstekliliği” alt boyut puan ortalamaları arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki

olduğu saptanmıştır (p<0.05). KKÖ puan ortalamaları ile HMBÖ “Meslek Üyeliğini Sürdürme”, “Hedef ve Değerlere İnanç” alt boyut ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (p>0.05).

Tablo 4. KKÖ ile HMBÖ arasındaki ilişki

Değişken	r / r _s	HMBÖ Alt Boyutları			
		Çaba Gösterme İstekliliği	Meslek Üyeliğini Sürdürme	Hedef ve Değerlere İnanç	HMBÖ Toplam Puanı
KKÖ		0.266	-0.078	0.177	0.174
	p	0.013*	0.474	0.103	0.109

HMBÖ: Hemşirelikte Mesleğe Bağlılık Ölçeği; KKÖ: COVID-19 Korkusu Ölçeği; r: Pearson Korelasyon Analizi / *r_s: Sperman Korelasyon Analizi (Hedef ve Değerlere İnanç alt boyut verileri normal dağılıma sahip değildir); (*) p<0.05 anlamlı

Tartışma

COVID-19 pandemisi, birçok sağlık çalışanının sosyal izolasyon, rol çatışması, anksiyete, depresyon, korku gibi psikolojik sıkıntılar yaşamasına neden olmaktadır. Hastalarla doğrudan temas halinde olmaları nedeni ile hemşireler, bu süreçte daha kötü psikolojik sonuçlarla karşılaşmaktadır (Chen ve ark., 2020; Hu ve ark., 2020; Kang ve ark., 2020; Saleem ve ark., 2020).

Araştırmamızda hemşirelerin orta düzeyde COVID-19 korkusu yaşadığı saptanmıştır. Literatürde benzer sonuçların elde edildiği araştırmaların (De los Santos ve Labrague, 2020; Labrague ve de Los Santos, 2020) yanı sıra hemşirelerin yüksek düzeyde korku yaşadıklarını

(Hu ve ark., 2020; Sasaki ve ark., 2020) ve korkunun özellikle pandeminin erken dönemlerinde daha güçlü olduğunu belirleyen araştırmalar da mevcuttur (Sun ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020). Saleem ve ark.’nın (2020) Pakistan’daki sağlık çalışanları ile gerçekleştirdikleri araştırmada ise en yüksek kaygı ve korku düzeyine sahip sağlık profesyonellerinin hemşireler olduğu saptanmıştır. COVID-19’un kolay bulaşıyor olması, günlük vaka sayısı ve iş yükündeki artışlar, ölüm oranları, karantina, sosyal mesafe, iş ile ilgili COVID-19 önlemleri ve kişisel koruyucu ekipmanların yetersizliğine ilişkin sorunlar hemşirelerdeki korku düzeyini arttıran ve aynı zamanda onların duygusal yönlerini, psikolojilerini ve iş performanslarını etkileyen

önemli faktörler olarak bilinmektedir (Kang ve ark., 2020; Khattak ve ark., 2020; Labrague ve de Los Santos, 2020).

Bu araştırmanın sonucunda COVID-19 korku düzeyinin kadınlarda daha yüksek olduğu saptanmış olup, literatürde benzer sonucun elde edildiği araştırmalar yer almaktadır (De los Santos ve Labrague, 2020; Hatun ve ark., 2020; Hu ve ark., 2020; Huang ve ark., 2020; Saleem ve ark., 2020). Lai ve ark.'nın (2020) koronavirüs hastalığına maruz kalan sağlık çalışanları ile gerçekleştirdikleri araştırmada, hemşirelerin ve kadınların depresyon, anksiyete, distres gibi psikolojik sorunları daha fazla deneyimledikleri belirlenmiştir. Kadınların kendi içsel deneyimleri ve algılarına daha fazla önem vermeleri ve kırılgan/hassas olmalarının onları psikolojik sorunlara karşı daha savunmasız yaptığı düşünülmektedir (Huang ve ark., 2020). Bu araştırmanın sonucunu erkek katılımcı sayısının nispeten düşük olması, kadınların ev işleri ve bakım sorumluluğu nedeniyle artan iş yükleri ve pandemi sürecinin yönetiminde kadınların daha fazla sorumluluk alması etkilemiş olabilir.

Hemşirelerin mesleğe bağlılıkları değerlendirildiğinde, bağlılığın orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Literatürde benzer sonucun elde edildiği araştırmalar yer almaktadır (Dönmez ve Karakuş, 2019; Hsu ve ark., 2015; Mersin ve ark., 2020; Numminen ve ark., 2016; Tsai ve ark., 2014). Barutcu ve Ergin'in (2017) farklı jenerasyondan hemşirelerin mesleğe bağlılıklarını değerlendirdikleri araştırmada hemşirelerin mesleğe bağlılık düzeylerinin ortalamanın altında, Uysal ve Karakurt'un (2020) araştırmasında ise hemşirelerin mesleğe bağlılık düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Goldfarb ve ark.'nın (2021) COVID-19 pandemisinde İsraili hemşirelerle gerçekleştirdiği araştırmada, örgütsel bağlılığın mesleki bağlılığa en fazla katkı sağlayan faktör olduğu ve kuruluşlar tarafından hemşirelere verilen pandemi odaklı eğitimin ve duygusal desteğin hemşirelerin mesleğe bağlılıklarını önemli ölçüde arttırdığı bulunmuştur. Bu araştırmanın sonucunu, pandeminin getirdiği zorlu çalışma koşulları ve bu koşullar altında hemşirelerin hastalarla çok yakın ve uzun süreli temas halinde olmaları, özel yaşam düzenlerinde bozulma, işten ayrılamama ve izin alamama gibi durumların etkilediği düşünülmektedir.

Bu araştırmada, hemşirelerin mesleğe bağlılıklarının alt boyutlarından biri olan "Çaba Gösterme İstekliliği"nin kadınlarda daha yüksek olduğu fakat genel olarak mesleğe bağlılığın

cinsiyete göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Literatürde mesleğe bağlılığın cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar mevcuttur (Dönmez ve Karakuş, 2019; Mersin ve ark., 2020; Uysal ve Karakurt, 2020). Labrague ve ark.'nın (2018) araştırmasında kadınların örgütsel bağlılıklarının daha yüksek olduğu, Chang ve ark.'nın (2019) araştırmasında ise kadınların iş bırakma niyetlerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sektördeki en kalabalık sağlık profesyoneli gruplarından biri olan hemşirelerin büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Pandemi sürecinde sağlık alanında artan iş yükü, bu alanda çalışan kadınların hayatlarındaki yükünü de arttırmıştır. COVID-19 tedavisi alan bireylere hizmet sunan hemşirelerin hem hastanelerde kendi güvenliklerini sağlama hem de evlerinde aileleri veya bakıma muhtaç kişilerin bakımını planlama sürecinde güçlükler yaşadığı bilinmektedir. Kadın sağlık çalışanlarının zorlu çalışma koşulları ve yoğun çalışma saatleri nedeniyle fizyolojik ve psikolojik olarak daha fazla yıprandıkları belirlenmiştir (Ulusal, 2021). Bu araştırma, cinsiyetin mesleğe bağlılığın tüm boyutlarına etkisini belirlemek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmanın sonucunda, çocuk sahibi olan hemşirelerde mesleğe bağlılığın alt boyutlarından biri olan "Çaba Gösterme İstekliliği"nin ve genel olarak mesleğe bağlılığın daha yüksek olduğu saptanmıştır. Lu ve ark.'nın (2002) araştırmasında en küçük çocuğu 3 yaşın üzerinde olan hemşirelerin iş doyumları ve mesleğe bağlılıklarının daha yüksek ve iş bırakma niyetlerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Şimşek ve Aslan'ın (2012) araştırmasında 3'ten fazla çocuğu olan hemşirelerin, hiç çocuğu olmayanlara göre ve 12 yaş üstü çocuğu olanların, 12 yaş altı çocuğu olanlara göre mesleğe bağlılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Goldfarb ve ark.'nın (2021) pandemi sürecinde gerçekleştirdiği araştırmada ise evde çocuğu olan hemşirelerin mesleğe bağlılık düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Pandemi sürecinde işsizlik önemli bir sorun haline gelmiş olup, ekonomik yetersizlikler ailelerin yaşam düzenini büyük ölçüde etkilemiştir. Herkes gibi çocukların da olumsuz etkilendiği bu süreçte, ailelerin ve özellikle annelerin çocuklara sosyal ve psikolojik anlamda destek sağlaması yeni yaşam düzenine adaptasyonunda oldukça önemlidir (Ulusal, 2021). Bu araştırmanın sonucunu, çocuk sahibi olmanın getirdiği (konforlu bir yaşam sağlama, gelecek planlaması, v.b.) sorumluluklar etkilemiş olabilir.

Bu araştırma sonucunda, hemşirelerdeki COVID-19 korkusu ile mesleğe bağlılığın alt boyutlarından biri olan “Çaba Gösterme İstekliliği” arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki olduğu ancak genel olarak COVID-19 korkusu ile mesleğe bağlılık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Labrague ve de Los Santos’un (2020) araştırmasında artan COVID-19 korkusunun psikolojik sıkıntı, düşük iş tatmini, azalan sağlık algısı ve artan iş bırakma niyeti ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, COVID-19 korkusunun artan psikolojik sıkıntı ve iş bırakma niyeti ile ilişkili olduğunun belirlendiği farklı araştırmalar da mevcuttur (De los Santos ve Labrague, 2020; Irshad ve ark., 2020; Khattak ve ark., 2020). Ten Hoeve ve ark.’nın (2020) araştırmasında meslektaşlardan destek yetersizliği, hastalarla ilgili olumsuz deneyimler, bakım karmaşıklığı, varoluşsal olaylarla yüzleşme, kontrol eksikliği, iş-yaşam dengesizliği gibi iş stresörlerinin mesleğe bağlılıkla negatif yönde, Tsai ve ark.’nın (2014) araştırmasında ise hemşirelik yeterliliği ve kariyer öz-yeterliliğinin mesleğe bağlılıkla pozitif yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Pandeminin erken dönemlerinde sürecin belirsizliği nedeniyle yoğun kaygı ve kriz deneyimi olan hemşirelerin desteklenmeleri sonucunda, pandemiyi bir savaş olarak değerlendirdikleri, süreci daha etkin yönettikleri ve mesleki anlamda daha fazla doyum aldıkları bilinmektedir (Sun ve ark., 2020; Zhang ve ark., 2020). Bu nedenle hemşirelerin motivasyonlarını artırıcı yönde desteklenmeleri, COVID-19 korkularını azaltmada ve mesleğe bağlılıklarını sürdürmede önemli olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, klinisyen hemşirelerdeki COVID-19 korkusunun ve mesleğe bağlılığın orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Ayrıca hemşirelerdeki COVID-19 korkusunun mesleğe bağlılığı etkilemediği belirlenmiştir.

Pandeminin hemşireler üzerindeki etkilerini belirlemek, optimal hastalık kontrolü ve hemşirelik mesleği için önemlidir. Ülkemizde pandeminin hemşirelere etkisi ile ilgili araştırma sayısı sınırlıdır. Hemşirelerdeki COVID-19 korkusunu, mesleğe bağlılığı ve etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik daha büyük örneklemelerde araştırmaların yapılması ve hemşirelerin bu süreçte yaşadığı sorunların çözümünde organizasyonel desteğin artırılması önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklem sayısının 86 hemşire olması ve bu nedenle çalışma sonuçlarının tüm klinisyen hemşirelere genellenememesi araştırmanın sınırlılığıdır.

Teşekkür

Araştırmaya veri sağlayan tüm hemşirelere teşekkür ederiz.

Araştırmanın Etik Yönü/ Ethics Committee

Approval: Araştırma için bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul’undan yazılı izin (25.06.2020/87) alınmıştır. Veri toplama işlemi öncesinde ise online ortamda katılımcılara amaç, anonimlik ve gizlilik ile ilgili bilgileri içeren bir davet mektubu gönderilmiş ve araştırmaya katılımın tamamı ile gönüllülük esasına dayalı olduğu bildirilmiştir. Araştırma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine, araştırma ve yayın etiğine uygun yürütülmüştür.

Hakem/Peer-review: Dış hakem değerlendirmesi.

Yazar Katkısı/Author Contributions: Fikir/kavram: MÇY, NU; Tasarım: MÇY, NU; Danışmanlık: MÇY, NU; Veri toplama ve/veya Veri işleme: MÇY, NU; Analiz ve/veya Yorum: MÇY, NU; Kaynak tarama: MÇY; Makalenin yazımı: MÇY; Eleştirel inceleme: MÇY, NU.

Çıkar çatışması/Conflict of interest: Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek/Financial Disclosure: Bu araştırma, kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki herhangi bir fon kuruluşundan özel bir hibe almamıştır.

Çalışma Literatüre Ne Kattı?

- Ulusal literatürde, yalnızca hemşirelerin COVID-19 korku düzeylerini belirleyen sınırlı araştırmalardan biridir.
- Bu araştırma, ülkemizdeki hemşirelerin yaşadığı COVID-19 korkusunun mesleğe bağlılığa etkisini inceleyen ilk araştırmalardan biridir ve pandeminin hemşireler üzerindeki etkilerine ilişkin veriler sunmaktadır.
- Bu araştırma ile hemşirelerdeki COVID-19 korkusuna ve COVID-19 korkusunun mesleğe bağlılığa etkisine dikkat çekilmiştir.

Kaynaklar

- Ahorsu DK, Lin C-Y, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH. (2020). The fear of COVID-19 Scale: development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H. (2020). Fear of COVID-19 and positivity: Mediating role of

- intolerance of uncertainty, depression, anxiety, and stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00331-y>
- Barutcu CD, Ergin S. (2017). Examination of professional commitment and stress management among nurses from different generations. *International Journal of Caring Sciences*, 10, 456-463.
- Benligiray S, Sönmez H. (2011). Hemşirelerin mesleki bağlılıkları ile diğer bağlılık formları arasındaki ilişki: örgüte bağlılık, işe bağlılık ve aileye bağlılık. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Nursing Journal*, 18, 28-40.
- Chang HY, Chu TL, Liao YN, Chang YT, Teng CI. (2019). How do career barriers and supports impact nurse professional commitment and professional turnover intention?. *Journal of Nursing Management*, 27, 347-356.
- Chen SC, Lai YH, Tsay SL. (2020). Nursing perspectives on the impacts of COVID-19. *The Journal of Nursing Research*, 28, e85, <https://doi.org/10.1097/jnr.0000000000000389>
- Çetinkaya A, Özmen D, Temel AB. (2015). Hemşirelikte mesleğe bağlılık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8, 54-60.
- De los Santos JAA, Labrague LJ. (2020). Impact of COVID-19 on the psychological well-being and turnover intentions of frontline nurses in the community: A cross-sectional study in the Philippines. *medRxiv*, <https://doi.org/10.1101/2020.08.05.20167411>
- Dönmez S, Karakuş E. (2019). Yeni mezun olan hemşirelerin mesleğe bağlılıklarının incelenmesi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 8, 146-152.
- Goldfarb N, Grinstein-Cohen O, Shamian J, Schwartz D, Zilber R, Hazan-Hazoref, R, et al. (2021). Nurses' perceptions of the role of health organizations in building professional commitment: Insights from an Israeli cross-sectional study during the COVID-19 pandemic. *Journal of Nursing Management*, 00, 1-9. <https://doi.org/10.1111/jonm.13248>
- Guerrero S, Chênevert D, Kilroy S. (2017). New graduate nurses' professional commitment: Antecedents and outcomes. *Journal of Nursing Scholarship*, 49, 572-579.
- Hatun O, Dicle AN, Demirci İ. (2020). Koronavirüs salgınının psikolojik yansımaları ve salgınla başa çıkma. *Electronic Turkish Studies*, 15, 531-554.
- Hsu HC, Wang PY, Lin LH, Shih WM, Lin MH. (2015). Exploring the relationship between professional commitment and job satisfaction among nurses. *Workplace Health & Safety*, 63, 392-398.
- Hu D, Kong Y, Li W, Han Q, Zhang X, Zhu LX, et al. (2020). Frontline nurses' burnout, anxiety, depression, and fear statuses and their associated factors during the COVID-19 outbreak in Wuhan, China: A large-scale cross-sectional study. *EClinical Medicine*, <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100424>
- Huang L, Lei W, Xu F, Liu H, Yu L. (2020). Emotional responses and coping strategies in nurses and nursing students during Covid-19 outbreak: A comparative study. *PloS ONE*, 15, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0237303>
- Irshad M, Khattak SA, Hassan MM, Majeed M, Bashir S. (2020). How perceived threat of Covid-19 causes turnover intention among Pakistani nurses: A moderation and mediation analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, <https://doi.org/10.1111/inm.12775>
- Kackin O, Ciydem E, Aci OS, Kutlu, FY. (2021). Experiences and psychosocial problems of nurses caring for patients diagnosed with COVID-19 in Turkey: A qualitative study. *International Journal of Social Psychiatry*, 67, 158-167.
- Kang L, Li Y, Hu S, Chen M, Yang C, Yang BX, et al. (2020). The mental health of medical workers in Wuhan, China dealing with the 2019 novel coronavirus. *The Lancet Psychiatry*. 7, e14, [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30047-X](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30047-X)
- Khattak SR, Saeed I, Rehman SU, Fayaz M. (2020). Impact of fear of COVID-19 pandemic on the mental health of nurses in Pakistan. *Journal of Loss and Trauma*, 26, 421-435.
- Labrague LJ, de Los Santos JAA. (2021). Fear of Covid-19, psychological distress, work satisfaction and turnover intention among frontline nurses. *Journal of Nursing Management*, 29, 395-403.
- Labrague LJ, McEnroe-Petite DM, Tsaras K, Cruz JP, Colet PC, Gloe DS. (2018). Organizational commitment and turnover intention among rural nurses in the Philippines: Implications for nursing management. *International Journal of Nursing Sciences*, 5, 403-408.
- Lai J, Ma S, Wang Y, Cai Z, Hu J, Wei N, et al. (2020). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3, e203976. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3976>
- Lu KY, Chiou SL, Chang YY. (2000). A study of the professional commitment changes from nursing students to registered nurses. *Kaohsiung J Med Sci*, 16, 39-46.
- Lu KY, Lin PL, Wu CM, Hsieh YL, Chang, YY. (2002). The relationships among turnover intentions, professional commitment, and job satisfaction of hospital nurses. *Journal of Professional Nursing*, 18, 214-219.
- Mersin S, İbrahimoğlu Ö, Çağlar M, Akyol E. (2020). Compassionate love, burnout and professional commitment in nurses. *Journal of Nursing Management*, 28, 72-81.
- Numminen O, Leino-Kilpi H, Isoaho H, Meretoja R. (2016). Newly graduated nurses' occupational commitment and its associations with professional

- competence and work-related factors. *Journal of Clinical Nursing*, 25, 117-126.
- Ornell F, Schuch JB, Sordi AO, Kessler FHP. (2020). "Pandemic fear" and COVID-19: mental health burden and strategies. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 42, 232-235.
- Pakpour AH, Griffiths MD. (2020). The fear of COVID-19 and its role in preventive behaviors. *Journal of Concurrent Disorders*, 2, 58-63.
- Saleem Z, Majeed MM, Rafique S, Siqqiqui Z, Ghandhi D, Tariq H, et al. (2020). COVID-19 pandemic fear and anxiety among healthcare professionals in Pakistan. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-37608/v2>
- Sasaki N, Kuroda R, Tsuno K, Kawakami N. (2020). The deterioration of mental health among healthcare workers during the COVID-19 outbreak: A population-based cohort study of workers in Japan. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 46, 639-644.
- Sun N, Wei L, Shi S, Jiao D, Song R, Ma L, et al. (2020). A qualitative study on the psychological experience of caregivers of COVID-19 patients. *American Journal of Infection Control*, 48, 592-598.
- Şimşek MŞ, Arslan Ş. (2012). Mesleki ve örgütsel bağlılığın, örgütsel davranışa ilişkin sonuçlarla ilişkileri. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12, 414-454.
- Tayyib NA, Alsolami FJ. (2020). Measuring the extent of stress and fear among registered nurses in KSA during the COVID-19 Outbreak. *Journal of Taibah University Medical Sciences*, 15, 410-416.
- Ten Hoeve Y, Brouwer J, Kunnen S. (2020). Turnover prevention: The direct and indirect association between organizational job stressors, negative emotions and professional commitment in novice nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 76, 836-845.
- Tsai CW, Tsai SH, Chen YY, Lee WL. (2014). A study of nursing competency, career self-efficacy and professional commitment among nurses in Taiwan. *Contemporary Nurse*, 49, 96-102.
- Ulusal D. (2021). Covid-19 pandemi döneminde kadın sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunların analizi. *Journal of International Social Research*, 14, 954-965.
- Uysal A, Karakurt PD. (2020). The Effect of nurses' profession commitment situation to tendency of making medical error. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14, 349-361.
- Vindegard N, Benros ME. (2020). COVID-19 pandemic and mental health consequences: systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity*, 89, 531-542.
- World Health Organization (WHO) Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Erişim tarihi: 22.02.2021, <https://covid19.who.int/>
- Wu PE, Styra R, Gold WL. (2020). Mitigating the psychological effects of COVID-19 on health care workers. *CMAJ*, 192, E459-E460, <https://doi.org/10.1503/cmaj.200519>
- Zhang Y, Wei L, Li H, Pan Y, Wang J, Li Q, et al. (2020). The psychological change process of frontline nurses caring for patients with COVID-19 during its outbreak. *Issues in Mental Health Nursing*, 41, 525-530.